

P 4

~~P 4~~

EX BIBLIOTH.
NATIONIS HUNGAR.

VITEBERG.

17-49.

SIGNAT. CLVCCCCXIII.

Primam & vltimam dissertatio-
idem qui obtulit ceteras
cum iam in Bibliotheca
Volam. Diss. Verap. Lond. & A
reperiant, excedit.

27
24
Q. D. B. V.

DE

FORMVLIS

CAVTE LOQVENDI

CIRCA

FIDEM SAL-
VIFICAM,

PRAESIDE

L. CHRISTIANO REVERTERO,
THEOL. LVTH. IVXTA AC METAPH. PROF.
PVBL. ET PASTORE AD AEDEM SS.
TRINITATIS APVD SERVE-
STANOS,

AD D. XIII. MAII. MDCCX.

H. L. Q. C.

DISPVTABIT

IO. CONRAD. CHRISTIAN. SCHRICKELIVS,
SERVESTANVS, PHIL. ET THEOL. CVLT.

SERVESTAE,

TYPIS IOHANNIS DANIELIS MÜLLERI,
ILLVSTR. ANH. GYMN. TYPOGR.

SERENISSIMO PRINCIPI
AC DOMINO,
DOMINO
CAROLO
GVILIELMO,
ANHALTINORVM PRINCI-
PI, SAXONVM, ANGRIVARIENSIVM ET
WESTPHALORVM DVCI, ASCANIENSIVM
COMITI, SERVESTANORVM ET BERNBVR-
GENSIVM, NEC NON IEVERENSIVM
ET KNIPHYSIARVM DY-
NASTAE,

DOMINO SVO CLEMENTISSIMO

has studii sui Theologici Primitias in humilli-
mum subiectionis testimonium

deuote ac submisse

dat, dicat, consecrat

Ioh. Conrad. Christianus Schrickel.

Quae perturbatae sunt variaeque tempo-
 rum conuerfiones, usu uenit, vt, quae
 disputata fatiſ, tum comprobata firmis ra-
 tionibus, atque omnino confecta et ſtabi-
 lita exiſtimari poterant, nouis ſint com-
 munienda ſtabilimentis, aut multis ſaltem uerborum
 cautionibus contra periculofas uocum ac formula-
 rum implicationes ita diſtinguenda, vt ne falſum cum
 uero unius ſub ſpecie aut forma commiſceatur.
 Quam curam adhibendam putauit ipſe Dei Spiritus,
 iuſſitque τὸ αὐτὸ λέγειν I Cor. I. v. 10. λαλεῖν ἃ πρόπει τῇ ὑ-
 γιανέτη διδασκαλίᾳ Tit. II. v. 1. Conf. Aſtor. XXVI, 22.
 1 Tim. IV. 7. VI. 4. 5. 2 Tim. I. 13. II. 16. Chriſti enim
 coetus debet conſiſtere ex iis, qui ſunt κατηρτισμένοι ἐν
 τῷ αὐτῷ νοί καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ I Cor. I. 10. qui ſentiant, &
 loquantur idem de diuinis, uti habent ἐν σώμα καὶ ἐν πνεύ-
 μα ἐν μία ἐλπίδι ὄντες, uti eorum eſt εἰς Κύριος, μία πίστις, ἐν
 βάπτισμα. εἰς Θεὸς καὶ Πατὴρ πάντων. Eph. IV. 4. 5. 6. Anti-
 quae Eccleſiae Doctores eodem, diuinitus excitati,
 reſpectarunt, ut ſana doctrina commodis etiam lo-
 quendi rationibus exprimeretur, propoſitaque à
 male docentium inuolucris et uocum tricis conſerua-
 retur. Exemplo nobis ſunt illi, qui contra Arianos
 maxime, et Pelagianos cum *Arthanaſio* et *Auguſtino* ue-
 ritatem aſſeruerunt. Quanquam ipſi etiam Patres,
 non omnium ſemper aut antegreſſionum, aut fu-
 turorum Eccleſiae fatorum fatiſ obſeruantes, iuſto le-
 uius, aut durius, aut confuſius non raro loquuti ſunt,
 vt uiderunt, etprehendunt ac teſtantur omnes, qui
 antiqua monumenta pertractant. In ſummam de
 hoc negotio legi poteſt *Chemnitii* Oratio de lectione
 Patrum, quam praefixit Locis ſuis, tum et *Sculctetus*

A

in

in Medulla Patrum. Maxime uero ad caute in Theologia et fidei disciplina loquendum comparata sunt *Symbola, Libri concordiae, Libri normales, Corpora Doctrinae, Confessiones, Hypotyposes*, et quae plura huc iure reuocantur. *Vti uero* haec talia pro ratione certi cuiusdam temporis sunt condita; ita conditio alius temporis efflagitare potest, ut noua, aut nouis cum cautionibus instructa Symbola constituantur. Principio ueritatis restauratae ad hoc institutum de uerbis sermonibusque puris et distinctis usurpandis animum operamque conuertit praeter *Lutherum, Melancthonem, Brentium* aliosue, *Vrbanus Rhegius*, Theologus Lutheranus praestantissimus. Publico enim & communi usui dabat *libellum de formulis caute loquendi*, cum Pontificii sua loqui non desisterent, neque ex unius religionis fociis aequas quidem omnes et satis convenientes loquendi rationes perpetuo sequerentur. Qui Viri prudentissimi labor tanti semper fuit habitus, ut, quemadmodum *Grabius* enarrat, plus fere, quam septendecies denuo typis fuerit exscriptus. Optandum, ut hodie quis imitaretur *Rhegium*, atque in tanta loquendi et scribendi aut licentia, aut leuitate, aut temeritate, explicaret et ostenderet, quaenam uerba, phrasae, et loquendi modi adhiberi possent ad res Theologicas omnium efficacissime, tutissime atque utilissime a Theologo Doctore efferendas, ut *Martinus Hundius*, Theologus Duisburgensis, in quadam disputatione ostendere conatus est. Est diligentia illa in omnibus locis necessaria, praecipue uero, ubi de Deo loquimur. De illo enim debemus recte et pie sentire, et reuerenter loqui, ne absurdis et prodigiosis loquendi formulis sanctum Nomen Dei in
uanum

uanum assumamus, ait *Chevnitius* Tom. 1. LL. pag. 181. Igitur cum de diuinis differimus, cum cautela et modestia est agendum, ne, vt *Hieronymus* dixit, ex uerbis inordinate positis haeresis adducatur. Atque huc contendit praesens institutum, eoque consilio de *formulis fidei*, bono cum Deo, breuissime quaedam, ceteris ampliori commentationi reseruatis, proponemus.

I.

Fidei in Theologia tractandae uocabulum maxime propria et praecipua significatione indicat assensum firmum fiduciamque laetam in Christum Seruatorem collocatam.

In praesenti ergo non disquiremus de *fide legali* in genere, qua ex mandato diuino obstringimur, Deo dicenti et disponenti cum amore et quiete fidere, in eoque officio nostro fideles sancti et constantes manere: Quali etiam fide suo ordine et modo obligati hominibus tenemur, vt amoris atque integritatis, tum iustorum, dictorumque et conuentorum constantia homines inter ipsos consistat. *Fides historica* vt *communis* illa esse debet erga omnia in S. Scriptura proposita credenda, huc etiam in plena sua amplitudine non est trahenda, uti nec tali modo omnis *fides obiectiua* huc pertinere, intelligitur. Quoad eadem de *toto Religione, aut Christianismi statu* aliquando usurpatur, sub explicationem nostram pari modo non cadit. Omnium uero minime consideramus *fidem mirificam*. Agere autem de *fide*, vt uocamus, *Euangelica* atque il-

la maxime *fiduciali*, nostrum est, quod explicandum suscepimus. Ad hanc enim cetera fere omnia respektant, quae in SS. *fidei* titulo insigniuntur. Agitur *sub nomine fidei* de *ueracitate Dei*: de *promissionibus*: de *doctrina fidei*: de *miraculis in nomine Iesu praestitis*: de *professione et statu fidei* seu *totius Christianismi*, item de *Facinorosis* eorundemque *complementis* agitur, id vero omne *fidei* titulo pertractatur, vt credamus, Iesum esse Christum, atque ita confidentes habeamus gratiam diuinam et uitam aeternam. Ioh. XX. 31. Quae hinc in monitionem subiicienda essent, redibunt in sequentibus. Conf. *Flacius, Rauanelius, Chemitius* de uoce.

II.

Fiducia ista exoritur per gratiam Spiritus S. ex cognita ac considerata, et assensu comprobata ueritate de Christo et gratia Dei reuelata.

Priusquam aliquid credamus, in eoque confidamus, necesse est, illius rei habeamus *Notitiam*, vt cognoscatur, utrum res eius sit conditionis, integritatis et efficaciae, vt fidem in istam collocare queamus. Per fiduciam aestimationem nostri, et cuiuscunque alterius rei, in salutis quidem causa, deprimimus infra auctoritatem diuinam. Quenam igitur haec sit auctoritas, cuiusue naturae, cognoscendum est fundamenti omnium primi loco. Gratia et salus aeterna homini suppeditanda est, sed hic ipse cognitionem hac de salute possidere debet. vid. Hab. III. 14. 1 Cor. I. 5. Eph. I. 17. 1 Tim. II. 4. Veritatem publice atque atque ultro confiteri, inuocare Deum, laetari in Christo

Christo, sunt effectus *fiduciae*: Fiducia autem est ex *cognitione*: Cognitionis est ex *verbo praedicato*: Praedicatio à *ministro* Dei proficiscitur: Hic uero est ex *missione Dei*. Ita colligit Paulus. Rom. X. 9--15. Arque haec notitia uti adesse debet in *fide prima et directa*; ita consistere eam oportet in *fide secunda et reflexa*, quae dicitur. Hinc est, quod iustificatio et gratia Dei, ipsa etiam salus aeterna et laetitia spiritualis cognitioni adscribitur. Ef. LIII. u. Io. X. 15. 2 Tim. I. 12.

Cauendum igitur a *uia ista fidei interna*, quasi is optimus demum fidei status esset, si non cogitaremus in eodem de Deo, aut de poena, aut de paradiso, aut de inferno, aut de morte, aut de aeternitate, ut anima neque sui, neque Dei, neque ullius rei recordaretur. vid. D. Maye: i Dissert. Select. de Quietist. *Voluntatem animae per Spiritum S. immediate tangi absque praesentia intellectus cognitione, et per actus anagogicos Deo suauiter sic solam sine commercio intellectus uniri*, commentum est tenebricosorum Mysticorum. Profecto, uti malefana rimandi et peruestigandi curiositas hic; ita omnis caliginosa resignatio et demissio in Dei naturam lucentem et calefacientem et absorbentem, ut fingitur, abesse debet. Theologia aut fides, in qua neque ratio, neque mentis motio ulla, neque operatio, neque idea aut conceptus, neque habitus, aut actus deprehendatur, sed in perfecta mentis suspensione ac cessatione circa omnia plenaue morte consistat, Auctoribus istis somniantibus relinquatur. Suam hi ipsi naturam abnegant, quam Deus sapientissimus non saxum truncumue, sed eam condidit, quae factas qui-impresiones pati, sed circa res impressas ipsa etiam mouere sese in facultatibus suis deberet. Paulus A-

postolus ueritatem cognoscebat ex immediata Spiritus operatione, interim argumentabatur ipse, inuestigabat, unum ex alio argumentando colligebat. Rom. III. V. VI. VIII.

Fides simplex omnino potest ualere, si ad Paulinum sensum explicatur 2 Cor. XI, 3, uti opposita est superbae mundi sapientiae; uel si intelligitur de hominis aut iunioris aut imbecillioris fidei conditione, qua omnes et singulas, maximas minimas fidei ueritates non distincte quidem in semetipsis, sed in communi earum principio eiusmodi homo credit, easdemque tamen etiam magis explicatas ultro acceptat et tueretur. Sed illa *implicita fides*, ubi, praeter auctoritatem aut hominis aut credentis Ecclesiae factamque ad istam prouocationem, nulla distincta datur rerum credendarum notitia, aut obscurissima saltem, cum Papaeorum *carbonaria* tetrum et obscurum et horrendum est monstrum. In fide enim simplici, innoxia illa, quidem, *cauendum est*, ne capita fidei necessaria praetereantur, aut perpetuo negligantur in ignoratione. Debemus enim esse et per gradus fieri *πεπληρομένοι πάσης γνώσεως*. Rom. XV. 14. Col. II. 10. IV. 12. Ita omnibus est elaborandum, ut ipsorum fides quam minime implicita, quam maxime uero sit distincta, ut dicere ualeat credens: *οἶδα γὰρ ὃν πεπίστευκα καὶ πέπεισμαι* 2. Tim. I. 12.

Fides latitudinaria, quae nulla debeat esse alia, quam *assensus dogmatibus diuinis datus, quae Dei obedientiam amoremque proximi, praescribunt*, quaeque non multum sollicita sit de Personis Diuinitatis, aut Christi naturis, uel satisfactione, aliusue, res est periculi fallaciaeque plenissima, quam tamen, cum Duces habeant summos

Summos viros, *Spinozas, Hobbesios, Grotios, Erbertos, Episcopios, Curcellacos, Chauuinos*, Supremi fere in mundo ac sapientes seculi omni cura persequuntur. At uero hi sunt, quos Paulus describit 2 Tim. III. 7. 8. 1 Tim. VI. 3. 1 Io. II. 22. 23. v. Act. Erud. Lips. A. 1697. M. Nou.

III.

Fiducia, Assensus et Notitia etsi sunt actus unius mentis in fide vera coniuncti: diuerso tamen modo uersantur circa obiectum credendum.

Notitia enim illud *considerat* quatenus est, existit, et proponitur, idemque illud in conditionibus suis credibilitatis et auctoritatis, in quibus proponitur, *contemplatur*: *Assensus* idem ut uerum atque in principiis suis ut certum et bonum approbat: *Fiducia* uero idem respectat ut sibi ipsi bonum, in quo tanquam in certissimo medio uel efficacissima causa suauiter acquiescere possit, per istam nimirum se habere et consequi posse omne illud, quod ad salutem sibi sit necessarium. Ita ex reuelato uerbo cognosco, esse Iesum Saluatorem: Rerum argumentis conuictus idem assensu approbo: Confido tandem prorsus et acquiesco, cum intelligam, Christum eiusque merita ad me quoque saluandum pertinere. Ex quo intelligamus, *fiduciam* aliud quid suo ordine esse, quam *Spem*. *Spes* enim ad futura dirigitur; contra autem fiducia semper habet aliquod bonum praesens et ad se pertinens, *in quod tendat, tanquam in certum ac sufficiens et praesens medium arduum per illud bonum obtinendi*. Ita fides in mente hominis non tantum rem promissam repraesentat, ac

fi

si iam existentem, sed maxime fundat in nobis res speratas non ratione promissionis solum, uerum praesentem etiam certissimam causam tenet ratione earundem possessionis et aditionis, quae causa apud me est, facitque, ut res speratae ad me pertineant. Nimirum Christi iustitiam fiducialiter teneo: haec fundamentum praesens est, quod fundat in me uitam aeternam, facitque eam mihi et in meum solatium certam, ut de aditione eiusdem nihil dubitem, propterea quod habeam medium non fallens, quod res speratas ac sperandas mihi acquisiuit, et offert, et largitur. *Iam quaeri hic posset, num notitiam et assensum dicere deberemus aut partes essentielles, aut praesupposita, uel antecedentia fidei, aut interiores actus uel gradus fidei? ubi respondendum existimamus, omnia suo modo iustae explanatione ualere posse, cautius tamen agi, si notitiam et assensum gradus essentielles uocitemus, ne fiduciam aliquando his sine posse esse, cogitandi occasionem ullus queat fuscipere. Fiducia enim est intellectua- lis, Col. II. 2. etsi ultimos gradus habeat in uoluntate. Atque in illam rem posita est grauior Fechtii sententia: *Intempestiua et damnosa subtilitas est, notitiam ex partibus fidei eliminare, et ad condiciones, quae necessario ad eandem praerequiruntur, referre, Syllog. Controuersf. Disp. 40. n. 1. Conf. Schomer. Controuersf. p. 132.**

In intellectu autem cum dicimus, adesse debere notitiam ad fidem, satis constat, *notitiam illam non esse nude speculatiuam, sed natura sineque suo practicum, ad commouendam uoluntatem eamque mutandam directam. Non proprie aut conuenienter satis fides dicitur intellectualis seu fides cerebri. Fides ad uoluntatem pertinet, sed noticia de fide est in intellectu, respiciente*

ciente tamen ad uoluntatem. Recte *Amesius in Medull. Theol. p. m. 235. qui fidem collocant in intellectu, necessariam tamen fatentur* (fateri certe debent) *esse aliquam motionem uoluntatis ad assensum praebendum.* Coniuncta sunt, ex reprehendendi libidine atque ex odiosa, Christianis hominibus indigna temeritate orta, quando multa coniiciuntur *de fide cerebrina, et pure intellectuali, quam loco fidei cordis mentiamur, quaeque figmentum sit, nullam aliam originem agnoscens, quam cerebrum pseudo-Doctorum.* Quantum malum est Zelus sine circumspicua prudentia et Christiana charitate !

IV.

Fiducia haec nullum aliud principium immotae certitudinis suae, aut fundamentum habet, quam Dei reuelantis atque per ipsum operantis et testantis uerbum.

Igitur omnia hic ad Deum referuntur, Deique *Sapientia* potentissima, et sanctissima *Integritas*, tum *Veracitas* minime fallens, ac *Benignitas* summa, pro demonstratione consistant. Ille enim hunc saluandi modum in Christo ipse *patet fecit*, atque in uerbo ad susceptionem *proposuit*, Ef. VIII. v. 20. Luc. I. 20. Luc. XXIV. 27. et 44. Ioh. XX. 31. Act. X. 43. Rom. I. 17. XVI. 26. Eph. I. 9. 10. 1 Tim. II. 6. *tubet* idem Deus et grauissime exhortatur, ut haec salutis ratio, sub periculo amittendae salutis, admittatur. Ef. XXX. v. 21. Marc. I. 15. Ioh. V. 24. VI. 39-40. Act. XI. 38. Act. XVI. 31. Marc. XVI. 16. *Iurciurando* haec omnia Deus confirmat Ebr. VI. 18. Neglectum huius consilii Deus aliquando *nindicare* minatur Ioh. III. 18. Ioh. XII.

48. Idem benignus Deus per *Spiritum S. operatur et confirmat* hanc fidem in corde credentium, atque arrhabonem largitur, uid. 2 Cor. I. 18.--22. Rom. VIII. 15. Gal. IV. 6. Atque adeo fides nostra non in persuasoriis humanae Sapientiae uerbis, sed in sapientia, veritate et uirtute diuina fundatur, 1 Cor. II. 4. 5. Accedunt a parte rei indicatae alia, utpote, *euidencia signorum*, seu uerborum, sensum nobis exprimentium: *Cohaerentia rerum: Exempla et documenta Euentuum: Conuenientia rerum cum Natura Dei* benignissima; et ex altera parte eum *conditione humani miseri* subleuandi status. Inde nostram ipsi obligationem perspiciamus, res a Deo in salutem propositas magnificiendi, aestimandi atque acceptandi. Et quo maiore fiducia in Deum eiusque ueritates prouehimur, eo magis officium nostrum in amplificanda gloria diuina explemus. *Qui ultra sapere uult*, quam Deo placuit, se, et uoluntatem suam reuelare, obedientiam certe ipsi Deo non praestat, sed irreuerenter potius arrogat sibi, quod Deus ab ipso uoluit alienum esse, et in periculum se conicit indigna et aduersa de Deo opinandi. Ita rectissime *Schomerus* in Theol. mor. p. 274. Igitur Ratio i.e. hominis, maxime in peccata prolapsi, naturalis atque extra reuelatam ueritatem diuinamque sanctificationem posita intelligendi et iudicandi facultas, nihil hic ualet, praeter quendam ordinem in probandi et demonstrandi argumentis externum suppeditare, aut similitudines quasdam ex rebus, natura notis, instituire. Qui concordiam rationis et fidei in reuelatis docere instituerunt, suam fingendi alacritatem, non probandi felicitatem asseruerunt. Qui argumenta superius allata ad merum *Probabilissimum* moralem referunt;

ferunt, horrendum in modum detrahunt de Numinis summi auctoritate. *Quod si uero huius certitudinis momentum ponatur in experientia spiritali, in gustu et sensu, uiuidaque perceptione gratiae diuiniore, interius in nobis agentis, cauendum est diligentissime, ne quid sentire uelimus, quod sentiri proprie in natura sua non potest, aut ne figuratas SS. locutiones pro propriis, neque ut affectus per contemplationem animae in corpore etiam excitatos pro sensatione ipsius obiecti uenditemus. Aliud est, per considerationem gratiae Diuinae laetitiam excitatam sensu deprehendere, ut corpus et anima in Deo uiuo exultet, Ps. LXXXIV. it. Luc. XXIV. ut lacrymae, plausus, gemitus, cantiones producantur: Aliud uero est, Deum ipsum inhabitantem et operantem sentire, id quod pluribus a me deductum in libr. de foederib. et testam. P. I. p. 99. 100. seqq.*

V.

Illud, in quod fiducia tanquam in centrum seu obiectum suum immediatum et adaequatum, tendit, est Christus per satisfactionem suam plenus Redemptor et Saluator meus.

Paulus, recordatus peccatorum, confugit ad Christum tanquam ad obiectum Personale, Gal. II. 20. 1 Tim. I. 15. 16. Gal. III. 13. Eodem se recipiebat Thomas Ioh. XX. 28. et Petrus Act. IV. 12. X. 43. XX. 21. Phil. III. 9. Rom. III. 24. Ioh. XX. 31. Alias obiectum fidei saluificae reale recte dicitur atque est Gratia Dei, Meritum

*Christi, tum Iustificatio et salus aeterna Act. XX. 24. Rom. V. 2. Tit. II. II. III. 4--7. 1 Petr. I. 13. Sed haec gratia Dei, ceteraque bona, summam habent coniunctionem cum satisfactione Christi, aut consequentiam ex eadem, ad eamque respiciunt, vt effectus producti ad causam effectricem et confirmantem. Quod enim Deus nos firma, stabili, atque in plenum effectum, ad uitam etiam aeternam tendente, gratia prosequitur, et actu operatur salutem nostram, illud omne est a promissa dataque Christi mediatoris satisfactione. Hinc gratia Dei in SS. uocatur gratia in Christo Rom. VIII. 39. 2 Tim. II. 1. Eph. I. 6. Rom. V. 10. Gratia per Christum Ioh. I. 14. Rom. V. 21. Gratia Christi, Act. XV. II. etc. *Pari modo* integrum Euangelium atque promissiones de Christo conuenienter declarantur vt obiectum fidei saluificae, sed vt *mediatum et instrumentale*, cuius beneficio de Christo erudimur et ad Christum reuocamur. Ultimo igitur in fiducia reducuntur omnia ad Christum, tanquam *ad Causam integram et fundamentum praesens*, ratione cuius gratia Dei, et salus aeterna, omniaque ac singula huc ducentia media, reuelationes ac promissiones, et stabilita credentibus exhibentur, conferuntur, atque in possessionem quasi suppeditantur. Itaque cum docetur a quibusdam Democritis, ad methodum *Arminianorum*, obiectum fidei saluificae esse *totum Christum*, eumque non tantum vt *Saluatorem* in officio sacerdotali, sed etiam vt *sanctissimum Dominum in officio regio*, in quo gubernet homines et sanctificet, respiciendum esse, *cauendum est*, ne posterius illud reuocemus ad articulum de Iustificatione atque ad caput de fide fiduciali. In his enim partibus Christus consideratur,*

tur tantum vt *Mediator* et *Satisfactor* pro hominum peccatis; nondum uero vt *uitae sanctae Dux* et *impulsor*, vtpote quod ad caput de *Renouatione* pertinere, notum est. Porro hac in Thesi illud *observandum*, aliud esse quaerere de Obiecto fidei, qua sumitur pro *assensu mentis*; aliud, qua consideratur, vt *fiducia* is uoluntatis actus. Priore modo plura, eaque disparata, potest habere obiecta, sed posteriore notione unum tantum retinet immediatum, quo tamen alia etiam plura, tanquam lineae aut radii in centrum, pertinent ac colliguntur uel vt antecedentia vel vt consequentia. Vid. *Wölfflinus* de Obligat. cred. in Christum p. 40.

VI.

Natura igitur propria et conditio formalis fiduciae in eo consistit, quod homo, propter agnita ex lege diuina peccata perturbatus, oblatum et demonstratum in Euangelio Christi meritum integrum auido animo *suscipit*, in eoque prorsus et omnino *conquiescit*, tanquam in praesentissimo medio, cuius ui et efficacia peccatorum reatibus et malis liberari, plene cum Deo sanctissimo et reconciliari, et uniri, tum haeres uitae aeternae constitui, et fulcimenta contra omnes fortunae casus et prolapiones, ex imbecillitate ortas, habere possit.

Duo ergo sunt fidei actus praecipui formales: *Suscceptio individualis*, et *Confidentia quiesca*, ubi tamen alterum priorem, posteriorem alterum et supremum actum dicamus. Ille per uoces appropriationis, receptionis, complexus, applicationis, refugii in SS. exprimitur. Io. XX. 28. Io. I. 12. Cant. II. 8. III. 4. Pf. II. 12. Hic uero per acquiescentiam, fiduciam, recumbentiam in tuto loco, adhaesionem, consistentiam, indicatur. Pf. II. 12. XIII. 6. Pf. XVIII. 1. 31. LXXI. 6. Ef. X. 20. LX. 4. Gen. XV. 6. Exemplo nobis sit Dauid, qui, *Iehouah*, inquit, *Pastor meus* (en receptionem auidissimam!) *non carebo. Omnino bonitas et misericordia persequentur me omnibus diebus uitae meae, et quietus ero in domo Iehouae in longitudinem usque dierum.* (En confidentiam!) Pf. XXIII. 1--6. In Pauli fide idem deprehendebatur. Deus pro nobis (en appropriationem!) quis contra nos? quid nos separet ab amore Dei? (en summam confidentiam!) Rom. VIII. 31. seqq. conf. Matth. IX. 2. 22. Igitur cum cautione accipiendum est, cum Socinianis ac Limborchianis aut Weigelianis nugis conuenienter, docetur, *fidem esse dispositionem ad sanctitatem: esse obedientiam nouis Christi mandatis praestitam: esse nudum desiderium gratiae anxium: esse cultum internum perfectum absque cerimonia: esse summam pietatem in Deum Creatorem: Christum in nobis habitantem esse ipsam fidem, et fidem esse Christum: Deum, sanctitatem, iustitiam inhaerentem esse unum idemque.* Confusa sunt et implicata uerba noui scripturientis Auctoris cuiusdam, cum sequentem in modum de fide differit: *Der Glaube ist nichts anders / als das Fleisch durch des Geistes Geschäfte tödten / sich zu Gott wenden / die Wiedergeburt / das Erkantniß Christi un Gottes / die Vereinigung mit Gott / die Einwohnung*
 GDF.

Gottes in uns/Christus in uns/ das Leben Christi in
uns/welches alles eines und mit einem Worte die neue
Gebuhret oder der Glaube ist. Qui mos est hominum
confusorum, scriptitare libellos, conuafare ex aliis,
quiritari, loqui horrenda cum grauitate, et summis
cum obtestationibus, calumniari audacter et maledi-
cere; dicta, scripta, facta aliorum leuissime habere et
abiicere, vt inania et Satanica; postremo omnia com-
miscere, confundere in unum et in tetram *Σύμμιξιν* per-
turbare: Commode *Lutberus*: Es ist weder Licht noch
Gestalt in seinen Schriften (hominis scil fanatici) und
möchte einer so lieb einen Weg durch Hecken un Busch
brechen/als seine Bücher durchlesen. Aber es ist ein
Zeichen des Geistes. Der heilige Geist kan fein hell/
ordentlich und deutlich reden. Der Satan mum-
melt und käuert die Worte im Maul/ und mischet das
hundertste ins tausendste/das es Mühe kostet/ehe man
vernimmt/was er meinet. *De Coelest. Propb.*

VII.

Fides ultimata natura sua unus tantum supremus,
ab aliisque circa se positis distinctus est actus,
scil. actus confidendi.

In multis uersatur actibus mens nostra circa fi-
dem. Cognoscit, inuestigat, considerat penitius, di-
plicet sibi, et horret statum, in quo est, pia affectione
et reuerentia in Deum ducitur, impellitur desiderio,
quod fames et sitis dicitur in SS. Matth. V. 6. Inclinat
fese, amat, laetatur, sancte de officiis suis cogitat, o-
mnia

omnia, quae Dei sunt, magnificat, sperat, exultat. Ita aggregatum quid reperimus ex multis actibus, iisque ad unam animae facultatem non pertinentibus. Sed hi actus inconfuse inuicem sese permeant in intellectu et uoluntate, et dulci *συνύγια* mutuo se promouent, uti quidam fiduciam ipsam antecedunt, quidam circumstant aut consequuntur. Hoc tamen manet, inter eos actus unum aliquem praecipuum esse, in quo ipsam essentiam et formalem rationem fidei, quatenus ad Christum atque ad iustificationem respicit, consistere, existimamus.

Cautissime ergo hic procedendum est, ne actus istos in se distinctos confundamus. Amorem *circa* fiduciam esse, neque per ipsam rerum naturam abesse posse, satis constat. Interim eo quasi momento atque actu, quo amo, non aequae confido. Amo Deum propter excellentiam diuinae bonitatis, ac praestantiae: confido in ipsum et acquiesco, quod mihi benignus est, et salutem suppeditat in Christo. Fides adeo ad nostram ipsorum utilitatem magis respicit, et ad Euangelium maxime pertinet: Amor uero magis in aestimandam Dei praestantiam perfectissimam ex Lege fertur. Cum de salute mea perturbor, confido Deo, in Christo salutem conferenti: Cum de officiis meis, Deo sapientissime mihi ita consulenti praestandis, cogito, in amorem excitor. Prius ad iustificationis; posterior ad Renouationis caput prorsus et omnino spectat. DEVS etiam amat homines, contra autem non confidit in hominibus. Vnde, quantum amor differat a fiducia, satis constare, puto. Vid. Schomerus in *Theol. mor. cap. 7. et 8.* Igitur cum talia occurrunt apud Auctores: *fidem esse compositum*
quid

quid ex multis actibus, continere illam ueniae speciem, dilectionem Dei, dolorem de peccato, nouae uitae propositum, omnes ad seriam conuersionem et renouationem partes, operationem per charitatem, neque fidem ullo modo aut distincta notatione, aut ne ullo momento sine his posse concipi, luculentissime patet, quanta confusio adducatur, quamque imprudenter ampla et odiosa rixandi et altercandi datur occasio. Ita coniungenda sunt distincta, ut non fiat commixtio, uel exaequatio aut transmutatio rerum distinctarum. Optime *Witsius*: Probe obseruandum in negotio iustificationis, ne quis nonnullos charitatis actus, fidei praxi diuersimode implicitos, ad causas iustificationis trahat. *Oeconom. foed. lib. III. c. VII. num. 6. conf. Melancthon et Chemnitius in Loc. Theol. Cap. de Iustif.*

VIII.

Vera ac formalis fidei uita consistit adeo in laetissima beneficiorum Christi satisfactoriorum acceptatione, in serena animi tranquillitate conuiuente.

Id uiuere dicitur, quod in actu suo formali, proprioque uigore existit, ut uita adeo fidei ex confidendi actu, non ex aliarum uirtutum exercitio, censenda ueniat. Vid. *Wölfflin. de Oblig. cred. in Chr. Chemnitius Loc. P. II. p. m. 244. Loescherus, Sen. de uita et morte fidei. Alioqui Christus ipse, Euangelium item, et gratia diuina, dicitur uita fidei, quod fit non formaliter et subiectiue, sed quatenus Christus causam suppetat, et fiduciae fundamentum ac materiam largitur,*

C

dum

dum gratiam promeritus est, et per Euangelii ueritatem eandem offert, confert, et confirmat. Quando Paulus Galat. II. 20. *Christum in se*, dicit, uiuere, ex sermonis connexu id dispalescit, agere Apostolum de ista morali personarum commutatione, qua ipse uiuat, et in fide consistat coram Deo tanquam ipsa persona Christi in negotio iustificationis, qua de morali commutatione alio loco plura exponemus, ut partem factum in *lib. de foed.* pag. 59. Part. I. *Videndum* adeo hac in thesi quam diligentissime, ne uitam fidei trahamus ad alias distinctas animae nostrae uiuidasque operationes in uirtutibus. Bona opera significant, adesse in homine credente fidem et bonam gratiae usurpationem, non uero ipsa constituunt uitam fidei, neque ex ipsa quasi essentia fidei, sed ex mente illuminata et sanctificata, in qua fides est, proficiscuntur. Ceterum in homine improbo, in quo B. O. sunt mortua, recte etiam assero, mortuam esse fidem. Quod si enim mens deprauata non uiget in uirtutibus aliis, multo minus uigebit in fide in Deum. Iacobi Apostoli fides mortua talis erat, in qua formularum quaedam enarratio et gloriatio quidem externa, sed neque solida earundem ex ueritate deductarum agnitio, neque assensus probus, sed negligentia, torpor et oscitantia inerat, quaeque adeo ratione subiectorum credentium, ut uideri uolebant, fides fiducia- lis dici ne merebatur quidem, ab Apostolo etiam ex communi tantum loquendi consuetudine isto fidei titulo insignita. Quo pacto ex textu Iacobi colligi non potest, fidem in se consideratam, ut fiducialis est, absque bonis operibus esse mortuam. Habet illa post se bona opera ultro consequentia, sed ipsius
tamen

tamen uitam in exercitio Bonorum Operum consistere, nemo, qui ingenui coram Deo atque aperti est animi, unquam pronunciat, qui uocabulorum saltem proprietates; et quid *confidere*, quid contra *amare*, *reuereri*, *laudare*, sit, distinguere uelit. Quomodo uero dicatur producere B. O. uidebimus clarius thesi huic rei propria.

IX.

Fides haec uiua iustifica dicitur et saluifica non propter se et actum suum, neque ex acceptilatione aut aestimatione quadam gratiosa diuina, ex rigore iustitiae non omnia postulante, sed propter rem contentam, Christi scil. meritum et satisfactionem.

Plurimum semper de hac re disquisitum fuit, *quomodo fides iustificet*. Habeant Pontificii fidem suam, charitate *formatam*, quae gratiam promereatur. Sapientiores Morum Doctores norunt, inter Deum et hominem nullum unquam intercedere meritum. Vid. *Puffendorf. Iurispr. Vniu. th. de merito*. De aliorum *acceptilatione* nihil etiam nouerimus. Deus perfecte iustus est, neque hominem in gratiam suscipit, nisi is secum afferat habeatque *diuisiua rã vpus*. Rom. VIII. 4. In modo saluandi per Christum, fide susceptum, est quidem interpretatio iuris diuini, sed nulla tamen remissio iuris perfecti aut stricte dicta acceptilatio. Vid. *Essenius in Epist. ad Gerard. Io. Vossium*. *Sociniani et Arminiani* hic idem fere sentiunt, quod tractatio

scriptorum ostendit, praeterea quoque *Peltius in Harmon. Remonstrant. et Socinian.* exposuit, *Art. 12.* Sed nihil agunt hi, quam ut detrahant de dignitate satisfactionis Christi, quae sola atque unica est materia, fundamentum et causa, quare iustificemur. Et iustificatio nostra fit secundum perfectam et rigorosam legem diuinam. Id gratiae est, atque Euangelii, quod Deus commutationem personarum admittat, atque perfectissimam satisfactionem non a fonte ipso, siue homine lapso, sed ab expromissore et mediatore Christo accipiat, et hominem ad Christum fugientem absoluat. Absolutio ergo et iustificatio sequitur propter *praesentem iustitiam perfectam, legi sanctissimae conuenientem*, quam in fide Christi tenet credens; uti condemnatio facta est ad exquisitissimos cruciatus in Iesum mediatorem uadem, ex perfecto legis rigore, propter praesentem reatum omnium grauissimorum peccatorum, Satisfactori impositum. Luculentissima est ueritas, Rom. VIII. 3. 4. et IV. 25. item 2 Cor. V. 21. Igitur Seruator id nobis non tam promeritus est, ut *fides nostra, per gratiosam et liberam Dei uoluntatem, loco plenariae iustitiae haberetur et censeretur, aut sanguine quasi ipsius tincta atque efficax reddita et eleuata uim merendi et iustitiam diuinam commouendi acciperet, postquam habitus gratiae formaliter iustificans uirtute meriti Christi infusus esset, sed ut immediate, solitarie et effectiue* omnis iustificandi uis resideat maneatque in ipsius merito. Igitur modus, quo sumus nos iustitia, respondet modo, quo Christus factus est peccatum, uel hostia pro peccato. Modus autem, quo Christus factus est peccatum, non consistit in eo, quasi aliquid, quod Christus egit, in iudicio diuino *fuerit aestimatum*
pro

pro peccato uel peccati, pretio, licet tale non fuerit, sed quia peccata, quae nos commisimus, per *interpretationem*, siue *fictionem iuris diuini*, sunt translata in Christum, eique imputata non aliter, ac si ipse omnia totius mundi peccata commisisset. Pari itaque ratione fimus nos iustitia in Christo, quatenus id, quod Christus praestitit, nobis per fidem ita imputatur, ut coram iudicio diuino repute[mur] iusti, non aliter, ac si ipsi legem Dei perfectissime in nostra persona impleuissemus; Non ergo id, quod in se imperfectum est, ut meriti Christi pro perfecta iustitia habetur et aestimatur; sed perfectissima, rigorique legis exactissime respondens iustitia Christi, qui satisfacit legi, poenasque debitas sustinuit, per fidem apprehensa, aestimatur pro nostra, ac si ipsi eam praestituissemus, quod alio loco pluribus propter Scripturam prophetas efficacissimas cum Deo illustraturi sumus. Inde facile iudicemus, quomodo fides dicatur iustificans et saluifica, uidelicet, per suam ipsius naturam, proprie et praecise loquendo, non iustificat ullo modo, non quatenus est actus uoluntatis, nec quod, uel quatenus recipit, nec quatenus est efficax per B. Opera, nec quoad actus uel opus est cum sanctitate coniunctum, nec quatenus acceptilatur pro iustitia per dispensationem diuinam, ut ualeret quodammodo propter Christum et operationem Spiritus S. Sed quia in uera fiducia continetur iustitia Christi acquisita, atque in se perfecta, hinc fit, ut REI CONTINENTI, utpote fidei, ille effectus tribuatur, qui solum atque prorsus tantum a RE CONTENTA, iustitia Christi, proficiscitur. Communis adeo docendi ratio, cum dicitur fides RELATE iustificare et saluare, ad eundem sensum contendit, ut patet ex Apologia Aug. Conf. ubi agitur de Iustificatione. Verba

ba sunt: *Quoties nos de fide loquimur, intelligi uolumus obiectum sc. misericordiam promissam. Chemnitius sequentem in modum: Habet fides uim et uirtutem iustificandi non inde, aut ideo, uel quod pariat bona opera, uel quod tam excellens in nobis sit uirtus, tam praestans opus, aut tam digna actio, sed correlative intelligitur propositio. Idem eodem loco: Iustificat autem fides non propterea, quod sit uirtus tam firma et perfecta, sed propter OBJECTVM, quod scilicet apprehendit Christum Mediatorem. Examen. Conc. Trid. P. I. de Fid. Iustif. Id etiam multis comprobatur B. Gerhardus, in Confess. Cathol. Lib. II. P. III. Art. 23. c. IV. p. m. 1483. Hülfemanni explicatio est; neque ipse actus, inquit, uel habitus fidei est materia imputationis: Quasiue Deus ita ordinauerit, ut fides imputeretur pro Iustitia, uel quasi Fides sit ipsa iustitia, et si non perfecte: Ideo siue apprehendendo, siue obediendo sese conformet sanctitati diuinae, et admittatur talis per eminentius. Breu: c. II. th: 9.*

Hanc ueritatem ut alii eo luculentius proponerent, retinuerunt quidem communem loquendi formulam, fidem nimirum iustificare *RELATE*, sed adiecerunt explicationis gratia hoc etiam, ut dicerent, fidem iustificare *METONYMICE*. Adesse enim h. l. contendunt, *metonymiam subiecti continentis pro obiecto contento*: siue ponere rem continentem, fidem hominis, pro re contenta, merito Christi. Huc pertinent SS. loca, quibus credentes *capere, tenere, possidere* dicuntur gratiam, iustitiam et Christum. Matth. VI. 20. Rom. VIII. 4. 2 Cor. V. 21. Gal. II. 21. Phil. III. 9. Col. II. 6. III. 3. Apoc. I. 5. Eodem contendunt comparationes, quas Theologi instituerunt, et fidem uocarunt *Manum, Annulum, gemmam* concludentem: *Marsupium, Vrnam*, qua haurita reneatur aqua. Vid. *Lutherus*

berus, Tom. IV. Witt. Germ. 522. b. et alibi passim.
Hoepfnerus. Disp. V. de Iustific. c. I. aph. 3. n. 2. Calouius
Armin. p. 219. 220. Hinc colligimus, ipsum neque
susceptionis aut relationis actum aestimari proprie
aut imputari in iustitiam. Quo collimant Calouii
uerba l. c. *Quicquid est actiuitatis nostrae in illa Filii Dei
receptione, uel gratiae diuinae oblatae et collatae apprehen-
sione, postquam nempe fides per SS producta est in cordibus
nostris, id ipsum certe hic in censum non uenit, cum de Iustifi-
catione nostra agitur, adeo, ut fides etiam ipsa, quatenus in-
strumentum est, recte dicatur opponi non tantum operibus o-
mnibus obedientiae et pietatis, sed etiam ipsi fidei, qua opus
est.*

Hunc in modum Elacius suspicatus est, in ipsa ista
formula: *Fidem iustificare RELATIVE, seu quatenus sese
referat ad Christum, uideri, adhuc superesse quamdam
difficultatem. Intelligendum recte est, quam uerborum rati-
one aut sensu dicamur sola fide iustificari. Etsi enim pia et u-
tilis est haec sententia, quae hanc propositionem per correla-
tionem explicat pro merito Christi iustificari, tamen quibus-
dam uidetur non nihil esse obscura,* in Lib. de Iustific. Cap.
VI. VII. num. 29--33.

Eodem contendit mens B. Dannhaueri, quando
fidem potius dicere uoluit *SALVTICAPAM*, quam *SAL-
VIFICAM*. Quibus constitutis, meridiana luce clari-
us esse, deprehendimus, fidem dici iustificam et sal-
uificam *materialiter* propter rem comprehensam, tum
metonymice et *commutatiue*, propter arctissimam unio-
nem, quae inter rem comprehendentem et tenen-
tem, ac rem comprehensam et contentam interce-
dit, in qua omnino etiam est *relatio*. Adest etiam
hic *Imputatio* et *aestimium* Dei, ubi uni relatorum, siue
uni-

unitorum addicitur atque adscribitur effectus alterius unitorum, non per et propter acceptilationem quandam, sed propter *mutuam, eamque perpetuam nec unquam interruptam, unitorum aut relatorum praesentiam, intimamque coniunctionem*. Praesens autem illi non est, nisi ubi iustitia Christi adest ad iustificationem. Nunquam enim est, et nusquam iustitia Christi, qua actu iustificatur homo, adest, nisi in fide et cum fide: nec fides ulla uera coram Deo consistens et grata adest, nisi quae comprehensum teneat meritum Christi. De uno ergo dicitur et aestimatur, quod alterius est, quodue alteri conuenienter, et sine imminutione praestantiae suae tribui potest. Hinc in SS. *merito christi*, aut *fide* iustificari, ad unum redit. Per prius enim indicatur *propria, effectrix et meritoria causa, fundamentum, et ratio, et materia* iustificandi: Per posterius proponitur *Ordo*, in quo homo particeps fiat iustificationis, in merito Christi fundatae et causatae. Homo enim, intellectus et uoluntatis compos, et cognitionis siue communionis cum Deo particeps futurus, nosse debet et agnoscere, quid secum agatur, et tum miseriae suae, tum restauratae felicitatis intelligens fieri.

Summa adeo hac quoque in parte *cautione* opus est, praesertim cum implicatae istae disceptationes et quaestiones occurrunt, num *fides*, quatenus sit *efficax per B. O.* uel *quae operosa* sit per charitatem, uel *quae potentialiter* sese habeat ad B. O. uel *quatenus uiua* sit in uirtutibus, uel *quatenus sese referat ad christum ut Mediatorem simul et Sanctificatorem*, iustificet et saluet. Qui confusionem non amat, nec exaestuantis animi libidinem in rixando, altercando et criminando expere

plere gestit, facile id distincte conceperit: I. Deum iudicem per gratiosam legis suae interpretationem hominem iustificare declarando, a reatu et poenis hunc esse in Christo liberum, suscipiendum esse in plenam gratiam, ius ipsi quoque, vt filio, competere ad haereditatem iusto titulo adeundam et possidendam. II. Huius iustificationis solam causam, fundamentum iuxta ac materiam esse ipsam Christi iustitiam perfectam. Adeoque III. Iustificationem hanc nemini unquam fieri, nisi qui harum rerum sit conscius, simul etiam ipse iustitiam per gratiam Spiritus S. sibi applicatam et praesentem quasi habeat, vt ad ipsam in fiducia prouocare possit. IV. Fiduciam hanc suam habere et retinere proprietatem naturalem, aut formalem, qua in se est actus unus, distinctus, et separatus hoc quasi momento ab omnibus aliis actibus, quae adeo confidit et acquiescit, atque in hoc statu et proprio fidei actu non conuenienter satis quaeri de aliis mentis illuminatae actibus, qui circa fidem omnino alias reperiuntur. V. Fiduciam istam nihil actu suo efficere aut afferre ad iustificationem, neque acceptilari pro iustitia perfecta, sed illud subiectum, in quo est, ita duntaxat esse comparatum in fide et constitutum, vt propter comprehensam iustitiam Christi iustificatio ipsi, diuinae sanctitati et naturae humanae conuenienter fieri et applicari possit. VI. Non fieri aut esse posse per rerum naturam, vt in eiusmodi hominis anima, in qua est uerus fiduciae actus, non sint alii pluresue sancti circa fiduciam actus, antecedentes, concomitantes et consequentes. VII. De his aliis actibus alio tempore et ordine, non aequae in capite Iustificationis,

D

quae-

quaerendum esse. VIII. Fiduciam mortuam, fidem cum continuatis peccandi actibus consistentem, nihil esse, nuda esse uocabula, ubi unum, si adiiciatur alteri non habeat sensum, sed unius significatio subuertat notionem alterius, ut si dixerim aquam aridam, stramen ferreum, aurum plumbeum, quicquid etiam sibi persuadeat homo improbus et securus. IX. Temere et inani opera disputari de *σθηροζήλοις*; rebus nihil significantibus aut semetipsas, si coniungantur, subuertentibus. Aperta haec sunt, atque facillime ab unoquoque percipienda. Iam pari modo ostendemus, quomodo fides habere dicatur bona opera.

X.

In homine, fiduciam ueram in Christum habente, nunquam unus ille actus confidendi nudus aut solus est, sed multo plures alii sancti motus, et actus, circa fidem existunt, atque uel antecedenter, uel concomitanter, uel consequenter fidem circumstant, adeo, ut, si bona opera in homine non consequantur, necessario et recte colligatur, hominem istum non habere ueram fidem.

Quid hac de re semper, tempore maxime *Pelagiano* et *Photiniano*, quaesitum et disceptatum fuerit, manifestum est. Quem etiam in modum *Pontificii* doceant, fidem non esse absque charitate et bonis operibus, satis constat. Nihil cum horum sententiis

tiis aut confusis formis commune habemus. Tum a sensu *Sociniano* et *Arminiano* et *Fanatico* omni alienos nos iudicari uelimus. Interim aperte sentimus, docemus et confitemur, hominem ueram fidem possidentem, certe et necessario etiam habere alia sanctitatis opera, nec ipsius fidei statum esse unquam sine circumstantibus aliis operibus bonis. Quanta uero id, quamque accurata cautione loquendum sit, paucis indicabo. Cum docetur, *fidem non esse sine charitate*, it. *fidem procreare, producere*, B. O. unus quisque, si rem penitius considerarit, intelliget, uocabulum fidei sumi ea ratione *tropice*, non de ipsa *natura* fidei, sed de ipsius *subiecto*, homine credente, siue eius anima, in qua fides est. Non enim unus actus in se consideratus producit ex natura sua, aut essentia quasi propria, alium diuersum a se actum, sed mens hominis illuminata et praeparata unum actum post alium, unum etiam propter alium, excitat atque adducit. Scriptura ipsa quidem fidei, tanquam rei precreatici, adscribit B. O. et charitatem, ut uidere est Gal. V, 6. Iac. II. ubi fides proponitur ut *ἐνεργημένη δι' ἀγάπης καὶ ἔργων καλῶν*. Nouimus autem, in SS. multa dici *tropice*, *abstracte*, et *figurate*, quae *proprie* deinde et in *concreto* ac *simpliciter* sint explicanda. Vnde percipiamus, licet sensum logicum, cum fides producere et habere dicitur B. O., hunc esse: *Hominem, in quo est uera fides, propter illud, quod habet fidem, atque ex contemplatione status sui, habere et producere* B. O. PETRVS dicit 2 Epist. I. 5. *suministrate in fide uestra uirtutem, in uirtute agnitionem, in agnitione continentiam*, etc. atque productionem adeo bonorum operum non immediate ad fidem, tanquam causam physice quasi productricem,

D 2

sed

se d ad hominem, fiduciam habentem, refert, vt qui
debeat subministrare. Idem IACOBUS confirmat, cum
ostende, inquit, *mibi fidem tuam ex operibus tuis*, Epist.
cap. II. 18. Atque haec quidem ea de causa affero,
vt primo fides in sua natura ab aliis actibus et operibus
eo melius seiungatur. Deinde, ne, quando abstra-
ctae illae locutiones adhibentur, quis in istam addu-
catur opinionem, quasi fides in homine sit quaedam
physica, aut ex ipsa essentia diuina immissa, uel in-
fusa res, per se extra mentis humanae essentiam sub-
sistens, quae primo hominis sit fiducia, deinde agat
in mente, per se impellat, per se operetur et pro-
ducatur. Id enim omne ita intelligendum est, vt dixi
non *abstracte*, vt proponitur, sed *concrete*, vt propo-
sitorum est sensus. Scilicet in hominis per gratiam
Spiritus S. in uerbo illuminati, et conuersi mente,
uel anima, non tantum uiget confidentia in Chri-
stum, sed circa hanc confidentiam non possunt non
a mente serio credente excitari, foueri, et per uices
quasi agitari cogitationes et actus desiderandi, aman-
di, obediendi, sequendi, qui in ipsa deinde opera
promanent. Quatenus uero causa sit, quare eius-
modi actus et opera ipsi fidei tanquam causae et ori-
gini addicantur, facile perspiciamus. Nimirum
uel *praecedentes anagogici* actus, uel *circumstantes* aut
consequentes alii, habent omnes, atque singuli res-
pectum ad fidem, tanquam ad scopum, ex eiusque nexu
et consideratione consequuntur, *quod iam erit demon-
strandum*. Videlicet in fide ASSENTIOR et approbo,
in eoque est intellectus et uoluntatis meae *submissio* au-
thoritati et ueracitati diuinae facta. Inest in eodem *ae-
stimatio* excellentiae, sapientiae, potentiae et benigni-
ta-

tatis diuinae, earundemque omnium gloria et mente et uoce ualida existit. Proponitur porro in doctrina Euangelica Christus in satisfactione sua, tanquam medium liberationis certissimum. Vnde non potest non in homine, propter peccata perturbato et anxio, existere ardens **DESIDERIVM**, ut quaerat, anhelet, optet, gemat, expetat, confugiat, inuocet, quemadmodum *B. Chemnitius* hos motus circa fidem describit, *LL. de Iustif. p. 251. 252.* ubi agit, *de gradibus et exercitiis fidei.* conf. *Exam. Conc. Tr. Part. I. de fid. iustif. p. m. 294.* Edit. quart. Videatur quoque *Hoepffnerus* *Disp. de fidei iustificantis actibus. pag. 6.* Vbi uero iam est desiderium feruidum, ad medium aliquod certum contra peccatorum reatus suscipiendum, ibi necessario id desiderium penes se coniunctam habebit summam auersionem contrarii, i. e. reatus illius, omniumque illarum rerum, ex quibus eiusmodi reatus contrahi potest. Qui exoptat, expetit, quaerit auxilium contra aliquod malum, et summa quidem cum anxietate id agit, ille per harum rerum propriam absolutamque naturam non potest aliter, quam metuere, horrescere, odisse, quin quam longissime fugere illud malum, et omnia illa, quae nexum uel minimum cum isto habeant, contra quod auxilium et praesidium quaeritur. Qui medicinam exoptat, abominatur pestem: qui serpentem uehementissime fugit, odit morsus uenenatos. In Fide denique est **FIDVCIA**. Atque hanc definiuimus, quod sit acquiescentia hominis credentis, in qua teneat Christi meritum, ut certam perfectissimamque causam, per quam liberetur ab ira diuina, reatu et condemnatione aeterna, contra uero ponatur in grati-

am Numinis, ius filiationis et haereditatis aeternae, omniaque illa media, quorum beneficio filius et haeres Dei esse atque manere possit. Vbi ergo eiusmodi est fiducia, ibi est laetitia, exultatio, quies et iucundissima spes futurorum. Abest metus, et studium contra uiget, ne propter peccata commissa in metum et formidinem atque angorem, tum iram diuinam et periculum perditionis, quae facile sequi possit, relapsio fiat. Si fiat prolapsio ex imbecillitate atque ex improviso quasi, horror exoritur, et **POENITENTIA ITERATA** iuxta ac sollicitudo summa, ut reditio ipso e uestigio fiat ad priorem gratiae statum. Laetari igitur de felici liberatione ex ira diuina et peccatorum reatibus, et contra etiam quaerere et expectere occasionem ad iram diuinam: gaudere item in Christo, condemnationem auertente; et gaudere in uoluptatibus, condemnationem afferentibus, *ἀσύνετα* sunt, res, quae per omnem rationem simul stare non possunt. *Amplius:* Consistere coram Deo *per reputationem* in Christo, ut nouam creaturam, quae deponeret impositum peccatum, idemque liqueret in sepulchro, uiuat uero iam in conspectu Dei ut sine peccato, ut in corpore, quod demortuum sit peccato; contra uero subiectum esse peccati seruum, in quo uiuant et regnent scelera, quique adeo sit in bono et ad bonum mortuus, ut neque mens, neque corpus sua, sanctitati conuenienter, munia exequatur, eiusdem sunt absurditatis. Quibus constitutis, uel puer intelligat, **NON POSSE VERAM FIDUCIALEM FIDEM IN HOMINE ESSE, QUIN SIMVL IN IPSO SINT ALII SANCTI MOTVS, ET ACTVS, ALIAQUE OPERA SEQUANTVR.** Aut ergo haec talia adfunt uel ordine
confe-

consequuntur, aut absentia horum argumento est minime fallenti, non adesse ueram fidem. Eo uergebat *Pauli* argumentandi ratio; **Wie solten wir in Sünden wollen leben/ der wir abgestorben sind?** dicitque Apostolus corpus nostrum hic loci *συντὸν σῶμα*, corpus mortuum, non quatenus in ipso adhuc est fomes peccati, et concupiscentia originalis in ipso habitat, seseque mouet; nec quatenus ex peccati reatu et deprauatione est imbecillum, et morti tandem obnoxium, ut ab omnibus fere explicatur, sed quatenus in comparatione seu commutatione morali respectatur et reputatur, in iustificationis et regenerationis circulo, conditionem habens corporis Christi, quod resuscitatum est, ut corpus absque omni imposito peccato. Ita enim in connexu colligit Paulus: *Minime conuenit, ut in isto corpore, quod in fide reputatur ut corpus Christi peccato demortuum, atque est hominis ad Christum illuminati et conuersi corpus, peccatum in motibus suis uiuidissimum regnet et operetur. Corpus enim peccato mortuum peccato uiuere non potest.* Quade re alio in posterum loco plura explicabimus. Atque in hunc demum sensum in *Formula Concordiae* asseritur: *Impossibile esse, bona opera a fide uera separare.*

Eandem in sententiam posita sunt *Lutheri* uerba, quibus in epistolam ad Romanos ita praefatur: **Der Glaube ist ein Göttlich Werk in uns/das uns wandelt/ und neu gebiethet aus Gott. Und tödtet den alten Adam/macht uns ganz andere Menschen/von Herzen Muth/Sinn und allen Kräften / und bringet den heiligen Geist mit sich. Des ist ein lebendig/schäftig/thätig/mächtig Ding um den Glauben/das unmöglich ist/das Er nicht ohne Unterlaß solte gutes wirken. Er fraget auch nicht / ob gute Werke zu thun sind/ sondern**

dern ehe man fraget/hat Er sie gethan/ und ist immer
 in Thun. Wer aber nicht solche Wercke thut/ der ist
 ein glaubloser Mensch. Statim uero indicat. Vir elo-
 quentissimus, quomodo haec omnia ex ipso statu ho-
 minis, in quo ueram habeat cognitionem et fiduciam
 Christi, ulro consequantur: Glaube ist eine lebendi-
 ge erwegene Zuversicht auff Gottes Gnade/ so gewiß/
 daß er tausendmahl darüber stürbe. Vnd solche Zu-
 versicht und Erkänntniß Göttlicher Gnade machet frö-
 lich/trosig und lustig gegen Gott und alle Creaturen/
 welches der H. Geist thut im Glauben. Dahero der
 Mensch ohne Zwang willig und lustig wird jedermann
 gutes zu thun/jedermann zu dienen/allerley zu leyden/
 Gott zu Liebe und zu Lob/der ihm solche Gnade erzeiget
 hatt/ also daß unmöglich ist Werck vom Glauben
 scheiden.

Optime igitur Schomerus pro summa iudicandi,
 qua ualuit, felicitate, differuit, de uinculo tam *naturali*
 quam *moralis*, quo utroque fides et B. O. colliguntur.
Ut euidenter pateat, uerba ipsius sunt, *qua ratione Amor*
Dei ex fide fluat necessario, duplex eius cum illa uinculum
docendi causa distinguimus, alterum naturale, qua affe-
ctiuus est; alterum morale, qua effectiuus est. *Naturale* uo-
 camus hoc loco, non quod homini sine gratia Spiritus
 S. inest, sed quo ex natura affectus fiducialis diu-
 nitus excitati sequitur per se, dum uitae fidei, quam
 ab internis gaudii fiducialis motibus supra descrip-
 simus, sicut amorem rei, de qua gaudemus, inuoluit,
 ita et amorem eius, qui gaudii causa est, qua talis, ne-
 cessario secum trahit; Quo plus enim natura agno-
 scitur beneficii, eiusque causalitas, de cuius nobis
 certi

certitudine gratulamur, eo impensius etiam amari
benefactorem, certum est, secundum naturam et
consilium illud, unde beneficium procedit, ita vt ge-
neraliter nemo beneficii alicuius sensu afficiatur, quin
eo etiam amoris affectu trahatur. Qui amor etsi pri-
mum omnis intra *concupiscentiae* terminos consistit,
dum non tam Deum ipsum, quam fructum, ex illo ca-
ptum, capiendumue respicit et pro ultimo fine non ni-
si nostram intendit felicitatem; Ipsa tamen contem-
platio bonitatis diuinae diligentem, eamque sibi ser-
uari uolentem, ulterius propellit, ut et Deum *propter*
se ipsum amare discat.

Morale fidei et amoris uinculum est, quod so-
la conuenientis recti atque honesti conscientia ani-
mo dicitur, dum intelligimus, omne beneficium esse
obligatorium, idque ex natura subordinatorum, quod
omnis in nos cuiuscunque rei aut potestatis concessio
dirigat eius usum ad uoluntatem concedentis, quodq;
qui ab illa se uelit obligatione liberare, ex natura op-
positorum tantum debeat retribuere posse, quantum
accepit. Nam idem Spiritus S. qui accendit in nobis
desiderium, acceptationem et gaudium salutis no-
strae, idem quoque excitat naturalis et aeternae hu-
ius honestatis considerationem, et ex consideratio-
ne animi studium, 1 Ioh. IV. 19. neque alterum illum
animi motum sine altero patitur radicari. Studium
illud animi, in quantum dirigitur ad ipsum obiectum
obligationis nostrae, ipse motus amoris est, quo Deo
cupimus, quod ipsi debetur. Hinc est, quod in SS.
B. O. proponantur non absolute vt *mandata*, a Deo
atque legi conuenientia, sed vt necessariae qualitates, in
quibus illi uiuere et comparere debent, qui ex tene-
bris,

redi

E

bris,

bris, foedo et pernicioso statu in lucem, in statum iustitiae, sanctitatis, et salutis ad Deum iustum et sanctum sunt traducti: Ut uirtutes et qualitates eorum, qui per pretiosissimam quandam redemptionem serui facti sunt redemptoris: Ut debita officia propter exhibita beneficia in amore Dei, redemptione et sanctificatione: Ut fructus eorum, qui a Spiritu S. ad salutem possidendam iam sunt conuersi, quod uel centenis ex N. T. excitatis locis comprobari potest.

Aperte igitur et ingenue confiteor, nullum unquam uerum et sincerum Theologum negasse superius dicta. Si affirmariat, fidem esse sine bonis operibus, fecerunt id distinctionis causa, et considerarunt fidem in se, natura sua omnino ab aliis uirtutum actibus distinctam: tum ad caput Regenerationis & Iustificationis respexerunt, ut temere agant, et contra omnem Christianam charitatem, qui eiusmodi formulas, *de Fide absque operibus*, usurpatis sine interpretatione auctoris sui accipiunt, sugillant et iniquissimum in modum cauillantur. Quanquam ex altera etiam parte benignior saepius contrariae formulae explicatio rixandi aut amplam altercandi occasionem praefcindere potuisset. Dicamus: *Fidem esse necessariam ad salutem; Esse in se distinctam et natura sua non confusam rem cum operibus; Circumstare eam alias mentis sanctusque motiones; Bona Opera necessaria esse in uia ad salutem.* Auertamus autem nos a praecipitiis istis: *Fidem nec ullo momento aut notione esse, nec concipi ullo statu posse absque B. O. Produci B. O. et procreari ex ipsa fidei essentia: B. O. esse ipsam fidem: B. O. esse necessaria ad salutem: B. O. esse perniciosa ad salutem.* Aut si talia usurpemus, adiiciamus cautiones. *Teneamus has Formulas,* inquit.

Liber

Liber Concordiae, ut neque reuolutio, neque sanctificatio,
uirtutes aut B. O., tanquam forma, aut pars, aut causa iu-
stificationis aut sub quacunque praetextu, titulo aut nomi-
ne, articulo iustificationis, tanquam ad eam rem necessaria
aut pertinentia immisceantur: conf. Faust. de fide fruct. par.

XI.

Fides etsi in ordine gratiae et salutis necessaria est,
in isto tamen ordine ex conditione legis ri-
gorosae, ut obedientia absolute legalis, ac-
firmanda non est.

Vti Lex et Euangelium differunt plurimum cau-
sarum nexu, ita quoque fides legalis et euangelica
Nam obligatio credendi in Christum non oritur ex
praecepto *immediate tali*; hoc enim sensu praecipitur
primo et simpliciter id, quod habet rationem operis
in se et natura sua Deo debiti, quale opus est dilectio
Dei et proximi; fiducia autem in Christum collocan-
da exigitur non absolute, ut opus Deo debitum, sed
propter superuenientem relationem, qua habet rati-
onem medii capientis. Fides adeo magis in mo-
dum *consilii* ad bonum nobis utile suscipiendum, pro-
ponitur, quam ad rationem praeccepti legalis, in quo
ad opera a nobis praestanda et maiestas Numinis at-
que auctoritas reuerenda et obsequio honoranda ma-
gis respectatur. Impii etiam condemnantur, non
immediate, quod legem quasi fidei non seruauerint,
sed quod non acceptarint medium et remedium con-
tra perditionem, cui iam erant obnoxii. Tenem non
E 2 credere

credere condemnat. Marc. XVI. 16. Ioh. III. 18. Legis obedientiam oportet esse perfectissimam: In fide multa saepe imbecillitas adest et toleratur. Lex fidei et gratiae dicitur in SS. ex communi uocis LEGIS usurpatione, atque in comparatione *Legis operum*. Vnum uocabulum de rebus plane diuersis non raro adhibetur. Omnis doctrina est certo modo in literae significatione *νόμος*, aliquid, quod proponitur, tribuitur et distribuitur ad suscipiendum. Atque ita etiam fides, Act. XVII. 31. XVI. 31. Luc. XXIV. 47. Cautè ergo loquendum de lege fidei, Lege Euangelica, de obedientia fidei, Rom. I. 5. conf. B. Baierus disp. de *Lege Euangelica*.

XII.

Fides num conditio salutis consequendae recte dicatur, *quaeritur*.

Quod si cum iusta cautione id fiat, recte id fieri, responderetur. Salus nostra consideranda est *PRIMO* ratione *praeparationis, foundationis, acquisitionis*, tum ratione *annunciationis et propositionis*, cum qua oblatione efficax etiam Spiritus S. est *operatio* ad fidem in ordine suo producendam. Hi gradus non suspenduntur a *conditione antecedanea, strictè sic dicta legali, actiua, iuridica* aut *meritoria*, quae ab homine implenda esset. Siue enim credam, siue non credam, salus mihi tamen est acquisita, eademque etiam mihi offertur, atque ad suscipiendum commotio datur. Nunquam SS. harum rerum aut ueritatem aut falsitatem, si qua esset, suspendit a fide uel incredulitate nostra, quasi il-

lae

lae uerae essent, si crederemus, falsae, si non crederemus. conf. B. Höpfnerus de Iustif. Disp. 8. c. 2. aph. 1. §. 5. Dorſchaeus Theol. Zach. cap. 5. §. 58. Rudrauff. Sylog. Controu. Dissert. 14. Quæst. 19. Hunc in sensum apologia A. C. Si promissio, inquit, requireret conditionem meritorum, sequeretur, promissionem inutilem esse. Eandem in sententiam Lutherus dicit: Die Verheißungen haben keine angeheftete Condition oder Bedingung/ sondern auch nichts von uns / daß wir thun sollen. Comment. Mai. in Galat. IV. 24. DEINDE uero salus respicitur ratione ipsius additionis, ubi homo in ipsam felicitatis aeternae possessionem collocatur, aeternum sine immutatione beatus futurus. Atque hoc sensu nihil impedit, quo minus fidem dicamus conditionem, non meritoriam quidem illam, sed dispositiuam subiecti, conditionem organi uel instrumenti uel ordinis aliis dictam, quae si adest, salus obtingit; si non adest, salus non sequitur, sed condemnatio propter absentiam instrumenti necessarii. Ita ipsa Scriptura S. in praesenti negotio particulis conditionalibus utitur, SI, NISI, QUATENUS, QUOAD, Esa. VII. 9. Matth. V. 20. XVIII. 3. Io. VIII. 24. 51. Rom. X. 10. Coloss. I. 23. 2 Tim. II. 15. 2 Petr. I. 4. Hebr. III. 6. 14. Ita non tantum salus ultima, sed et ipsa Regenerationis et Iustificationis et Adoptionis gratia, eiusdemque plena quasi effusio, et continuatio non interrupta, suo gradu est conditionata, si homo operationibus diuinis ad fidem excitandam et conseruandam non resistat, aut negligens fiat in statu. Sane est adoptio gratuita etiam suo modo conditionata, ac sic interuentu foederalis conventionis, si homo, qui adoptari uult, credat, ita recte B. Höpfnerus. Si ultro recipias, et teneas, plus datur; contra uero si resistas,

E 3 id,

id, quod datum, rursus aufertur: Ita colligit Seruator Matth. XIII. 12. Sufficit adeo, si conditionis uocabulum in sensu *Pontificio, Sociniano* et *meritorio* hinc remoueamus, quod amplius a me fuit tractatum *lib. de foed. p. 75. seqq.*

XIII.

Fides saepius imbecilla dicitur, et in statum libertatis uenit.

Defectus adesse potest tum ratione *notitiae*, tum et *assensus*: uel credentis animum incescere possunt *haestitationes, dubitationes, angores* de gratia diuina, ut non adsit laetitiae sensus, unde fides uocatur *imbecilla*. Accurate autem loquendo illi defectus non sunt ipsius fidei; sed uersantur in re fidei, et circa fidem offenduntur. Dum enim adest fides, recipiens meritum Christi, eo actu et momento non adest dubitatio et haestitatio, et quo actu dubito, eo actu non confido. Ergo isti defectus non sunt ipsius actualis fidei praesentis, sed circa fidei naturam uersantes. In summis uero istis animi angustiis magno solatio sufficit, adesse *feruidum* gratiae diuinae *desiderium*, quod ipsa est Christi acceptatio, etsi incessantes perturbationes, subinde recurrentes, credentem adhuc conquiescere, aut iucundo tranquillitatis sensu ipsum perfundi, nondum patiuntur.

XIV.

Num Fides totum absoluat Christianismum, ut Bona Opera tanquam pars essentialis constitutiuua huc non pertineant, a quibusdam quaeritur.

Res

Res omnis ad causam explicationem redit. Nimirum si uox Christianismi sumatur de *statu reconciliationis et unionis hominis cum DEO, in qua communionem habet cum DEO, in eius gratia continuata consistit, per Christum conseruatur, et conuiescit*, ita in fide hic omnia perficiuntur, neque eo bona opera, tanquam pars essentialis uel integralis trahi possunt. Atque hic titulus Christianismi etiam *primarius et maxime praecipuus* est, uti Christus in Christianismo praecipua ratione a nobis respectatur, ut *Causa res auratae gratiae et reconciliationis, non immediate et primario*, ut uitae sanctae causa. Quod si uero considerare uelimus hominis reconciliationi, et cum Deo communionem habentis, *uitam et officia debita* propter istam gratiam in Christo, restolerari potest. Id tamen unusquisque uidet, utrique parti Christianismi titulum non aequa praestantia aut dignitate competere. Maximum enim, et praecipuum, et antecedens et perfectum quid est status Reconciliationis, quod de uitae Christianae statu non possumus confirmare. Ideoque hae partes sic dictae minime participant aequali ratione de toto suo, ut utraque eodem modo essentialis omnino nequeat appellari.

SCHRICKFLIO, SVO

prospera quaeque

comprecatur

L. CHRISTIANVS REVERTERVS.

Quod elegisti publicae dissertationis argumentum, gratum mihi fuit, et tractatu iucundissimum. Praecipua hoc ipsum diuiniore disciplinae castaeue Religionis capita attingit, et tempori, in confusionem harum rerum incenso, aptum deprehendebatur. Tum erat eiusmodi, in quo asserendo ingenii tui, ad optima quaeuis enitentis, alacritatem publico etiam in loco comprobare posses. Habui per id interuallum, quod Seruestae commoratus sum, inter paucissimos, ut loci conditio affert, auditorem TE pari industria et auscultandi cura constantem, qui, praeter alia, doctrinas, ad Theologiam solidiorem pertinentes, distinctasque notiones, in KOENIGII et IAEGERI methodo expositas, incitato animo complexus es, ut confidam prorsus, optimas TE praemunitum in Academia progressionem facturum, et Consultissimi PARENTIS, AVIQVE TVI in Anhaltinolim summo *Cancellarii* munere excellenrissimi uestigia ac uirtutes, haereditario quasi iure ad TE transmissas, in alio licet uiuendi genere, secuturum

rum esse. Deus, cuius TE gloriae amplificandae
consecras, coepta fortunabit. Tu uero piaem
deuotione et compositae uitae sanctimonia ue-
neraberis Deum, felicitati nostrae omnium opti-
me consulenti. Quanto enim quamque arcto
uinculo nostra fides et salutaris Religio cum seria et
fincera pietate innexa et deuincta teneatur, saepif-
sime a me ostensum et commonefactum compre-
hendis, factoue etiam ipse, quod laetor uehe-
menter, magis magisque comprobandum putas.
Pergas amplius hunc in modum tractare studia.
Legas et audias multa, sed inuestiges simul funda-
menta rerum. Scripturae S. tractationem omni-
bus, iudices, anteferendam. Habebis ibi, quae ri-
meris et submisse tandem mireris. In iis, quae
in controversias hodie tracta sunt, cautionem, ad-
hibeas semper, nec statim nouis adicias mentem.
Forma probabilitatis et imagine sanctitatis mul-
ta decipiunt. Noli fastidire antiqua. Nec omne
tamen, quod recentius uideretur, aspernare. An-
teceptis hominum opinionibus, quaeque sint, ani-
mum non subiicias seruum. Magna ueri specie
multi et summi etiam aliquando fallunt. Iusto-
rum hic prudentia opus est, quam censebis adhi-
bendam. Patroni non sunt defuturi. Habes
DEVM gratiosum, et *PRINCIPEM SERENIS-*

F

SI

*SIMVM, CAROLVM VVILHELMVM, PA-
TRIAE PATREM, Magnum bonorum ingenio-
rum et benignissimum Existimatorem. Nosti,
quos Vitembergae confidenter adire possis. Co-
gnouisti animum FEVSTKINGII NOSTRI. Eo
proficiscaris, et in Domino laeteris. Ego Te ab-
sentem precibus uotisque, vt CHRISTIANVS
CHRISTIANVM debet, prosequar, et rerum
tuarum prosperitate cognita semper
exultabo.*

Aug VI 49 (1)

ULB Halle

3

001 853 821

5b.

VD 18

VD 17

Retro /

27
28

Q. D. B. V.

DE

FORMVLIS CAVTE LOQVENDI

CIRCA

FIDEM SAL- VIFICAM,

PRAESIDE

CHRISTIANO REVTERO,
THEOL. LVTH. IVXTA AC METAPH. PROF.
PVBL. ET PASTORE AD AEDEM SS.
TRINITATIS APVD SERVE-
STANOS,

AD D. XIII. MAII. M DCC X.

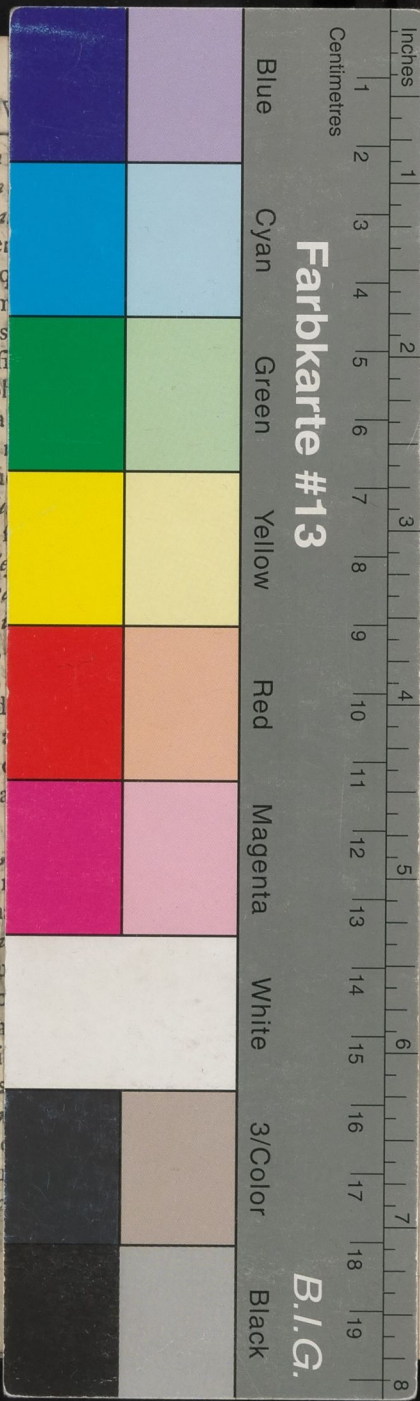
H. L. Q. C.

DISPVTABIT

IO. CONRAD. CHRISTIAN. SCHRICKELIVS,
SERVESTANVS, PHIL. ET THEOL. CVLT.

SERVESTAE,

TYPIS IOHANNIS DANIELIS MÜLLERI,
ILLVSTR. ANH. GYMN. TYPOGR.

Farbkarte #13

B.I.G.

